

45

20. října 2021

DOKUMENT PRO NÁBOŽENSKÉ
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ
V ČESKÉ REPUBLICĚ

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE
PRAHA 2021
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

Obsah

ÚVOD	3
VZDĚLÁVACÍ OBSAH	5
ZÁKLADY KŘEŠŤANSKÉHO UČENÍ	5
BIBLE A JEJÍ POSELSTVÍ	9
ŽIVOTNÍ STYL KŘEŠŤANŮ	12
ZÁKLADY KŘEŠŤANSKÉHO SLAVENÍ	16
ZÁVĚREČNÉ USTANOVENÍ	19
POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	20

Milí přátelé,

dostáváte do rukou publikaci s názvem *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*.

Katechetická sekce ČBK na základě projektu *Obnova katecheze a náboženského vzdělávání v České republice* ve spolupráci s diecézními katechetickými centry připravila rámcový program pro evangelizaci a systematickou katechezi dětí školního věku. Tento program lze realizovat ve školním prostředí nebo ve farnostech, podle zvolené strategie jednotlivých diecézí a farností. Byl připravován s ohledem na aktuální Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vydaným MŠMT. Zohledňuje také nejnovější církevní dokumenty v této oblasti.

Děkuji všem, kteří přispěli ke vzniku tohoto dokumentu.

Doufám, že předložený rámcový program bude pomoci a inspiraci všem, kterým leží na srdci evangelizace a katecheze dětí školního věku v naší zemi.

P. ThLic. Mariusz Kuźniar, Th.D.
Ředitel Katechetické sekce ČBK

Autorský kolektiv:

Mgr. Martina Orlovská, Ph.D.

P. ThLic. Tomáš Koumal

Mgr. Martina Fůrstová

Mgr. Jana Hušková

Odborný garant projektu:

P. ThLic. Mariusz Kuźniar, Th.D.

ÚVOD

Křesťanskou formaci dětí považuje Česká biskupská konference za jednu z pastoračních priorit. Pro podporu její kvality proto vydává tento dokument, v němž předkládá rámcový program pro evangelizaci a systematickou katechezi dětí školního věku. Navazuje tak na Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice z roku 2015, který tvoří rámcové směrnice pro katechezi a náboženské vzdělávání v České republice, přičemž považuje za nutné vytvořit dokumenty nižší úrovně, jež předloží konkrétní vizi a plán rozvoje katecheze a náboženského vzdělávání pro vybrané skupiny adresátů a které budou vycházet z aktuální situace v České republice. Současně tento dokument reaguje na výzvy papeže Františka předkládané v jednotlivých encyklikách a exhortacích a v neposlední řadě na Katechetické direktorium vydané Papežskou radou pro novou evangelizaci v roce 2020, které zdůrazňuje kerygmatický charakter katecheze.

Křesťanská formace dětí v českém prostředí probíhá v rodinách, v mnoha farnostech také ve školním prostředí pod hlavičkou nepovinného předmětu Náboženství nebo formou schůzek na faře, některé farnosti ji realizují kombinovaně. Předkládaný dokument tuto skutečnost nehodnotí, rozlišování nechává v kompetenci diecézí a farností.

Kvůli možnosti realizace ve školním prostředí je dokument po formální stránce zpracován tak, aby korespondoval s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání a mohl tak sloužit jako základ pro zařazení nepovinného předmětu Náboženství do Školního vzdělávacího programu na místní úrovni. Metodickou podporu pro zařazení nepovinného předmětu Náboženství do Školního vzdělávacího programu poskytuje diecézní katechetické centrum.

Dokument předkládá základní katechetické výstupy a obsahy. Farnosti je konkretizují do ročníkových cílů a osnov pro jednotlivé třídy či vzdělávací skupiny tak, aby odpovídaly jejich reálné situaci.

Tyto osnovy vytváří na základě metodického vedení diecézního katechetického centra a v souladu s diecézním a farním pastoračním plánem.

Vzdělávací obsah je v textu zpracován formou Očekávaných výstupů a Učiva. Učivo je rozděleno na 1. a 2. stupeň. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník). Očekávané výstupy vymezují předpokládanou způsobilost žáků využít osvojené učivo v praktických situacích v běžném životě na konci 3., 5. a 9. ročníku.

Vzdělávací obsah je rozdělen do čtyř tematických okruhů, které se ve výuce v každém učebním celku vzájemně prolínají: ZÁKLADY KŘESŤANSKÉHO UČENÍ, BIBLE A JEJÍ POSELSTVÍ, ŽIVOTNÍ STYL KŘESŤANŮ, ZÁKLADY KŘESŤANSKÉHO SLAVENÍ. Tyto okruhy nepředkládají samostatná témata, ale jedná se o čtyři úhly pohledu, jež by měly být přítomny v každém učebním celku. Jádrem každého učebního celku je kerygma (ZÁKLADY KŘESŤANSKÉHO UČENÍ), které je osvětleno biblickým textem (BIBLE A JEJÍ POSELSTVÍ), formuje spiritualitu žáka (ZÁKLADY KŘESŤANSKÉHO SLAVENÍ) a vede ke změně životního stylu (ŽIVOTNÍ STYL KŘESŤANŮ).

Pro dosažení očekávaných výstupů je nezbytné využívat vhodných metod. Hodiny nemohou být postaveny pouze na frontální výuce, ale především na společném hledání a objevování, diskusích nad danými tématy, skupinové práci a společné formulaci řešení jednotlivých úloh. Katecheta je v těchto hodinách žákům průvodcem. Ti jsou vedeni k tomu, aby dokázali kriticky pracovat s informacemi, na jejich základě argumentovat a formulovat vlastní názory, současně s úctou naslouchat názorům druhého člověka a vést s ním diskusi založenou na vzájemném respektu a dále nabyté znalosti kreativně uplatňovat ve svém osobním i společenském životě.

Stěžejním cílem křesťanské formace dětí je rozvoj osobního vztahu k Bohu a přátelství s Kristem.

VZDĚLÁVACÍ OBSAH

ZÁKLADY KŘEŠŤANSKÉHO UČENÍ

Tematický okruh seznamuje žáky se základním obsahem a poselstvím křesťanské víry. Staví na kérygmatu a uvádí do dějin spásy. Žák se učí odhalovat Boží zjevení a svým životem na ně odpovídat. Cílem je osobnost, která rozumí obsahům víry katolické církve, je schopná o nich uvažovat, vést rozhovor a propojovat je se svým životem.

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- ▶ rozumí základům křesťanské víry a zamýšlí se nad nimi vzhledem ke svému životu;
- ▶ poznává Boží působení v dějinách i současnosti, učí se vytvářet živý vztah důvěry k Bohu a je veden k aktivnímu životu z víry.

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- ▶ přiměřeně svému věku vyloží základy křesťanské víry a dokáže je propojit se svým životem;
- ▶ převypráví základní události dějin spásy a zamýšlí se nad nimi vzhledem ke svému životu; vysvětlí, že vrcholí v Ježíši Kristu;
- ▶ odhaluje Boží působení v dějinách i současnosti, vytváří si živý vztah důvěry k Bohu a je veden k aktivnímu životu z víry;
- ▶ popíše vznik, začátky a základy života církve; zná vybrané světce či významné křesťanské osobnosti a představí je jako následovníky Ježíše; hledá v jejich životních příbězích povzbuzení pro svůj život.

Učivo

- Bůh – žije ve společenství Trojice: Otec, Syn a Duch Svatý; Bůh jako milující Otec a stvořitel všeho má se světem a životem každého člověka dobrý plán, působil v dějinách spásy, působí i dnes ve světě, v životě církve a v životě každého člověka. Ježíš je Boží Syn, který přichází na svět jako Spasitel (tj. aby osvobodil lidi od hříchu a přivedl je k věčně šťastnému životu ve společenství s Bohem), přítel i učitel pro život. Duch Svatý dává nový život a proměňuje život věřících, utváří a vede společenství církve.
- Události Ježíšova života – zvěstování, Ježíšovo narození, vyvolení učedníků a veřejné působení, Poslední večeře, Ježíšova smrt a vzkříšení; působení vzkříšeného Ježíše; nanebevstoupení, se-slání Ducha Svatého.

- ▶ Ježíšovo působení – učil o Božím království a životě v něm, uzdravoval nemocné, odpouštěl hříchy.
- ▶ Člověk – je stvořen Bohem z lásky, jako Boží obraz, k životu s Bohem, k životu ve společenství lidí; hřích v životě člověka a Boží pomoc.
- Církev – církev je společenství Ježíšových učedníků; církev pokračuje v Ježíšově misii; církev jako společenství živých i zemřelých; Maria – matka Ježíše a všech lidí; svatí – Ježíšovi přátelé a spolupracovníci.

Očekávané výstupy – 2. stupeň ZŠ

Žák

- ▶ samostatně představí základní obsahy křesťanské víry, je schopen o nich diskutovat a dokáže je propojovat s vlastním životem i životem společnosti;
- ▶ rozvíjí svůj vztah k trojjedinému Bohu; učí se spolupracovat s Duchem Svatým; učí se na svět dívat Božíma očima a z úhlu tohoto pohledu se rozhodovat a jednat;
- ▶ rozpoznává a představí církev jako společenství Božího lidu; nachází své místo ve společenství místní církve a přijímá spoluúčast na jejím poslání;
- ▶ rozumí základním principům života církve a dokáže je ocenit a obhájit;
- ▶ vyloží základy dějin křesťanství a církve ve světě i na území Čech a Moravy, přiměřeně věku je zasazuje je do kontextu světové a české historie; obhájí, že se jedná o kořeny západní i národní kultury;

- ▶ dějinám církve rozumí jako dějinám společenství Božího lidu; za pomoci vyučujícího rozpoznává stinné i světlé stránky života a dějin církve a vytváří si na ně pravdivý pohled;
- ▶ má vhled do tradice světových náboženství, přistupuje k nim s úctou a respektem, uznává svobodu vyznání každého člověka.

Učivo

- Bůh – Bůh jako Stvořitel a jeho stvořitelský plán se světem a životem člověka; význam Ježíše, Božího Syna, jakožto Spasitele, Ježíš jako vrchol zjevení Boha; Duch Svatý dává nový život, proniká do života člověka a společnosti, utváří a vede život společenství církve; Vyznání víry.
- Člověk – stvořen jako Boží obraz, stvořen pro život ve společenství lidí, povoláný ke spolupráci na Božím díle; základy eschatologie.
- Církev – církvev jako společenství Božího lidu na cestě; vybrané kapitoly světových dějin křesťanství (např. vznik církve, křesťanství v prvních staletích, vznik a rozvoj mnišství, řádů a klášterů, vliv církve na rozvoj hospodářství, vědy a kultury, od rozdělení křesťanů k ekumenickým snahám, charitativní a misijní činnost); vybrané kapitoly z českých dějin křesťanství (např. počátky a rozvoj křesťanství na území Čech a Moravy, církevní nepokoj a boje na území Čech a Moravy; významné osobnosti dějin křesťanství v Čechách a na Moravě, církev v době totalitních režimů); život církve dnes.
- Světová náboženství – duchovní rozměr člověka, svoboda vyznání, světová náboženství: křesťanství, judaismus, islám, hinduismus, buddhismus, nebezpečí sekt a okultismu, ateismus.

BIBLE A JEJÍ POSELSTVÍ

Tematický okruh uvádí žáky do porozumění řeči Bible. Cílem je osobnost schopná četby biblických textů, hledání jejich poselství, rozhovorů o nich a jejich převedení do vlastního života nebo života společenství, v němž žije.

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- ▶ představí Bibli jako Boží slovo, které promlouvá do lidského života;
- ▶ přiměřeně svému věku rozumí jazyku Bible;
- ▶ převypráví vybrané biblické události; za pomoci vyučujícího uvažuje nad jejich poselstvím; vytváří si vztah důvěry vůči Bohu a jeho záměrům.

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- ▶ jednoduchým způsobem představí Bibli, vyhledává v ní;
- ▶ přiměřeně svému věku rozumí jazyku Bible;
- ▶ má vhled do kultury a života izraelského národa v biblické době;

- ▶ prohlubuje svou znalost starozákonních a novozákonních událostí, vypráví o nich a za pomoci vyučujícího uvažuje nad jejich poselstvím a propojuje je s vlastním životem;
- ▶ na základě porozumění biblickým textům a událostem formuje svůj vztah důvěry vůči Bohu a jeho záměrům.

Učivo

- Bible – kniha, která vypráví o Bohu a jeho vztahu ke stvořenému světu a lidem; Boží slovo zapsané lidmi; rozdělení Bible; vyhledávání v Bibli.
- Jazyk Bible – historické události, podobenství, dopisy, proroctví, obrazná vyjádření.
- Biblické události a jejich poselství – biblický obraz stvoření; příběhy starozákonních patriarchů; egyptské otroctví a vyvedení izraelského národa z Egypta; smlouva s Hospodinem, vstup do zaslíbené země a život v ní; dějiny izraelského a judského království; zjevení Boha v Ježíši Kristu; hlásání Božího království Ježíšem z Nazareta (slova a skutky); velikonoční třídenní; skutky apoštolů – dějiny prvotní církve.

Očekávané výstupy – 2. stupeň ZŠ

Žák

- ▶ rozlišuje literární druhy v biblických textech;
- ▶ pod vedením učitele je schopen četby biblických textů, hledání jejich poselství, diskuse o něm a propojení s vlastním životem nebo životem společenství, v němž žije;
- ▶ prostřednictvím četby starozákonních textů objevuje Boží přítomnost v životě člověka a celého lidstva;
- ▶ prostřednictvím četby novozákonních textů objevuje Ježíše, jeho význam pro lidstvo i svůj osobní život.

Učivo

- Bible – Bible jako živé Boží slovo; Bible jako zapsané svědectví Božího zjevení; porozumění symbolickému a metaforickému vyjádření Bible, literární druhy v Bibli.
- Biblické události a jejich poselství – biblický obraz stvoření a z něj vycházející křesťanská antropologie; biblické smlouvy Boha s člověkem – dar smluv ve Starém zákoně a nová smlouva v Ježíši Kristu; poselství života vybraných biblických žen a mužů; Ježíšova slova a činy jako naplnění Božího sebezjevení i cesta k plnosti života v Božím království.

ŽIVOTNÍ STYL KŘEŠŤANŮ

Tematický okruh ukazuje životní styl křesťanů, který vychází z Ježíšova způsobu života. Cílem je samostatná zralá osobnost, která žije podle principů křesťanské etiky a je schopná se zapojit do společenského dění a života církve.

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- ▶ uvědomuje si hodnotu sebe, svého života a světa; učí se vděčnosti za život;
- ▶ rozlišuje dobré a špatné jednání; buduje schopnost sebeovládání;
- ▶ rozlišuje hřích jako zlo; je pozorný vůči rozvoji vlastního svědomí a je připraven se podílet na jeho kultivaci;
- ▶ respektuje důstojnost druhého člověka; učí se s respektem naslouchat jeho názorům; je schopný vnímat a projevit radost z dobra druhého, projevit lítost nad utrpením druhého, omluvit se, rozdělit se;
- ▶ přijímá spoluzodpovědnost za ochranu a rozvoj stvoření na úrovni svého mikrosvěta;
- ▶ je schopný se zařadit do společenství církve na rovině farnosti.

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- ▶ rozvíjí zdravé sebevědomí, schopnost vděčnosti, sebeovládání, usmíření, samostatného a zodpovědné rozhodování a jednání;
- ▶ rozlišuje hřích jako zlo; rozvíjí schopnost rozlišování; přiměřeně svému věku se dokáže vypořádat s existencí zla ve světě i ve svém životě;
- ▶ rozumí principům křesťanské etiky a zasazuje je do svého jednání;
- ▶ je schopný empatie, solidarity, konkrétním způsobem nabídnout pomoc, řešit konflikt ve skupině, rozvíjí schopnost spolupracovat;
- ▶ přijímá spoluzodpovědnost za ochranu stvořeného světa a společně s druhými se podílí na jeho rozvoji;
- ▶ je schopný se drobnými úkony aktivně podílet na životě společenství vrstevnické skupiny i na rovině farnosti.

Učivo

- Osobnostní rozvoj žáka – vědomí vlastní hodnoty a Boží láska jako její zdroj, vědomí hodnoty druhého člověka a respekt k jeho osobnosti; mezilidské vztahy a zodpovědnost za jejich rozvoj; hřích jako narušení vztahů, zkušenost viny a jejích důsledků, Boží milosrdenství, síla odpuštění.

- Principy křesťanské etiky – přikázání lásky jako základ vztahů; Desatero jako cesta ke svobodnému a důstojnému životu; evangelium jako cesta k naplnění života v Božím království.
- Život ve společnosti – solidarita s těmi, kteří potřebují pomoc; ochrana a rozvoj stvořeného světa.
- Církev - život církve na rovině rodiny, farnosti, diecéze, národa i světa.

Očekávané výstupy – 2. stupeň ZŠ

Žák

- ▶ na základě křesťanské antropologie rozvíjí zdravé sebevědomí a je veden k promýšlení vlastní identity; je inspirován k rozvoji vlastní osobnosti a svého osobního povolání;
- ▶ na základě přijetí přikázání lásky je schopný vycházet ze sebe k druhému a hledat dobro ostatních lidí, je inspirován ke schopnosti odpouštět a smířit se, milovat nepřátele a vidět v nich Boží obraz;
- ▶ na základě křesťanské antropologie promýšlí téma lidské důstojnosti ve vztahu k zásadním bioetickým tématům;
- ▶ váží si lidské svobody a dokáže ji hájit a chránit; je připraven čelit různým formám závislosti a násilí (závislost na sociálních sítích, hry, mobily, alkohol, drogy, šikana, kyberšikana, zneužívání, módní trendy, konzumismus);
- ▶ projevuje aktivní zájem o dění kolem sebe (ekologie, solidarita, obec, církev); je vnitřně motivovaný ke společenské angažovanosti.

Učivo

- Osobnostní rozvoj – přijetí vlastní důstojnosti i křehkosti, práce s vlastní hříšností a Boží milostí, rozlišování myšlenek, duchovní boj, výchova svědomí, kultivace vlastního nitra, a to například cestou vykořeňování neřestí a budování ctností.
- Povolání člověka – Boží láska k člověku, osobní povolání, povolání ke svatosti, všeobecné kněžství věřících, seznámení s různými životními stavy.
- Důstojnost lidského života – důstojnost lidského života a jeho ochrana, svoboda člověka a její ochrana, formy závislosti a cesta prevence, důstojnost muže a ženy, sexualita jako součást lidské osobnosti, důstojnost práce vs. zdravý odpočinek.
- Život ve společnosti – péče o mezilidské vztahy jako základ života ve společnosti, úcta ke druhému člověku a jeho názorům, mezigenerační vztahy; postoj služby, přijetí a pohostinnosti, hodnota oběti a odříkání, sebedarování jako plnost lidství; vztah k majetku, postoj k otázkám chudoby a solidarity; úcta ke všemu stvořenému a péče o Boží stvoření; vzory křesťanského života.

ZÁKLADY KŘEŠŤANSKÉHO SLAVENÍ

Tematický okruh je zaměřen na formaci spirituality žáka. Uvádí jej do porozumění křesťanského slavení a jeho kontextu v rámci dějin spásy, rozvíjí u něj schopnost osobní modlitby. Cílem je osobnost, která je schopná porozumět liturgickému dění a zapojit se do slavení křesťanské liturgie. Oceňuje význam modlitby a rozvíjí ji ve vlastním životě.

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- ▶ rozumí prožívání jednotlivých částí liturgického roku;
- ▶ zná smysl svátostí; vysvětlí význam křtu, svátosti smíření a eucharistie;
- ▶ orientuje se při dění ve mši sv., dokáže se zapojit do jejího slavení;
- ▶ rozumí obsahu vybraných modliteb a postojům při modlitbě; je schopný formulovat vlastní modlitbu, chápe modlitbu jako osobní rozhovor s Bohem.

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- ▶ rozumí křesťanským svátkům v kontextu dějin spásy;
- ▶ prohlubuje své poznání svátostí; popíše biblický základ slavení mše sv.;
- ▶ rozumí obsahu vybraných modliteb a postojům při modlitbě; je schopný formulovat vlastní modlitbu a zapojit se do společné modlitby;
- ▶ zapojuje se do slavení mše sv. a křesťanských svátků, uvědoměle se na tyto svátky připravuje.

Učivo

- Liturgický rok – advent, Vánoce, půst, Velikonoce, mezidobí; slavnosti a svátky.
- Svátosti – Boží dary pro člověka; význam a slavení svátostí; liturgický prostor, liturgická gesta a symboly.
- Modlitba – rozhovor s Bohem; znamení kříže; modlitby Otče náš, Zdrávas Maria; Anděl Páně; Vyznání víry, růženec; prosebná a přímlovná modlitba, modlitba díky a chvály; zkušenost vyslyšené modlitby (na základě vybraného biblického úryvku); zpytování svědomí.

Očekávané výstupy – 2. stupeň ZŠ

Žák

- ▶ vysvětlí význam jednotlivých svátostí; vysvětlí význam svátostin; uvědomuje si propojení liturgického slavení a každodenního života;
- ▶ je schopen se aktivně zapojit do slavení liturgie a do jejího prožívání ve farním společenství;
- ▶ učí se v modlitbě s důvěrou předkládat Bohu vše, co prožívá, a nechávat se vést Duchem Svatým.

Učivo

- Liturgie – liturgický prostor, liturgické slavení, liturgie slavená a liturgie žitá.
- Svátosti – význam jednotlivých svátostí, Boží působení ve svátostech, symbolika obřadů, život ze svátostí.
- Modlitba – způsob prožívání přítomného času v Boží přítomnosti, modlitba jako prvek životního stylu křesťana; modlitba jako vyjádření díky, chvály a prosby; modlitba ve společenství; další formy modlitby: mlčení, řeč, zpěv, tanec, meditace.

ZÁVĚREČNÉ USTANOVENÍ

Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice schválilo 128. plenární zasedání ČBK, konané ve dnech 18.–20. 10. 2021, s platností a účinností od 1. 9. 2022.

POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad.
Praha: ERC, 1985

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice.*
Praha: Sekretariát ČBK, 2015.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium.* Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v dnešním světě. Praha: Paulínky, 2014.

FRANTIŠEK. *Laudato si.* Encyklika o péči o společný domov.
Praha: Paulínky, 2015.

FRANTIŠEK. *Gaudete et exultate.* Apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě. Praha: Paulínky, 2018.

FRANTIŠEK. *Christus vivit.* Posynodální apoštolská exhortace k mladým lidem i celému Božímu lidu. Praha: Paulínky, 2019.

FRANTIŠEK. *Fratelli tutti.* Encyklika o bratrství a sociálním přátelství. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

PONTIFICO CONSIGLIO PER LA PROMOZIONE DELLA NUOVA EVANGELIZZAZIONE. *Direttorio per la ca catechesi.*
Città del Vaticano: Libreria Edice Vaticana, 2020.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.
Praha: MŠMT, 2021.

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+.
Praha: MŠMT, 2020.

Školský zákon č. 561/2004 Sb. MŠMT, 2021.